

Zitierhinweis

Šmíd, Marek: Rezension über: Jozef Hajko, Nezrelá republika. Slovensko v rokoch 1939-1945, Bratislava: Slovart, 2009, in: Soudobé dějiny, 2012, 3-4, S. 580-581, <http://recensio.net/r/be06dd97a1d948c091f156b485d680a8>

First published: Soudobé dějiny, 2012, 3-4

copyright

Dieser Beitrag kann vom Nutzer zu eigenen nicht-kommerziellen Zwecken heruntergeladen und/oder ausgedruckt werden. Darüber hinaus gehende Nutzungen sind ohne weitere Genehmigung der Rechteinhaber nur im Rahmen der gesetzlichen Schrankenbestimmungen (§§ 44a-63a UrhG) zulässig.

Anotace

HÁJKO, Jozef: *Nezrelá republika: Slovensko v rokoch 1939–1945*. Bratislava, Slovart 2009, 414 s.

Nestává se často, aby se v českém nebo slovenském žurnalistickém prostředí zrodila kniha, jež může plně konkurovat standardním historickým dílům. Novinář Jozef Hajko v knize *Nezrelá republika* propojuje svůj talent čtivým způsobem zachytit podstatné s poctivou heuristickou prací ve snaze nezaujatě vylíčit jedno z nejvíce kontroverzních období moderních slovenských dějin. Příběh Slovenska za druhé světové války tak v jeho podání může promlouvat stejně tak k širší veřejnosti jako k profesionálním historikům.

V deseti tematicky uspořádaných kapitolách přibližuje autor politické, hospodářské, kulturní, sociální a náboženské poměry na Slovensku od března 1939 do jara 1945 a plasticky popisuje každodenní život v tomto vazalském státě. Závěrečná kapitola je pak vyhrazena pro nástin „druhého života“ samostatného Slovenského státu (později Slovenské republiky) a jeho současné recepce na Slovensku. Autor vychází z nepočtené, nicméně klíčové slovenské literatury, avšak postupuje za její interpretační rámec. Neztotožňuje se vždy pouze s názory zkušených historiků a neváhá čtenáři nabídnout svůj vlastní závěr, interpretaci, vidění skutečnosti a klást si to-

lik lákavé, avšak „nehistorické“ otázky, „co by se stalo, kdyby...“. Právě tento prvek činí z knihy mimořádně přitažlivou publikaci, i když ne všechna Hájkova tvrzení patrně vzbudí souhlas. To se týká třeba jistých snah omlouvat činy prezidenta Jozefa Tisa, bagatelizace vstupu Slovenska do války po boku nacistického Německa a vyhlášení války Spojencům, retrospektivní analýzy česko-slovenských vztahů za první republiky nebo tvrzení, že v době protektorátu pracoval v Německu milion Čechů.

První slovenskou republiku představuje Hajko jako autoritativní (nikoli fašistický) stát, čerpající inspiraci ze slovenského nacionalismu, konzervativních katolických hodnot a antikomunismu. Důkladně popisuje vztahy slovenského prezidenta Tisa ke Svatému stolci a vliv katolicismu na poměry v republice, zejména s ohledem na vysoký klérus. Seznamuje také s řadou významných slovenských osobností a jejich činností v době Slovenského státu, jako byl například Jozef Tiso, Vojtech Tuka, Ferdinand Čatloš, Alexander Mach a Karol Sidor.

Za klíčovou událost válečného období na Slovensku považuje Hajko Slovenské národní povstání, označované v současné slovenské historiografii většinou již jen jako Povstání. Spíše než vystoupení proti nacistickému Německu v něm však vidí boj mezi dvěma domácími politickými proudy, komunistickým a demokratickým. Uvádí, že

povstání podporoval i Edvard Beneš, který věřil, že se rozhoří i v českých zemích. Postoj Jozefa Tisa, jenž v listu papeži Piu XII. označil povstání za spiknutí Čechů a Židů, odráží pochopitelně obavu hlavy státu o osud režimu, jemuž hrozili Sověti zničením. O tom, že byl odhodlán udržet jej za každou cenu, ostatně svědčí i jeho žádost o zásah Německa proti povstání a pacifikaci slovenských poměrů.

Značnou pozornost věnuje Hajko situaci slovenských Židů (respektive židů) za druhé světové války. Toto „bílé místo“ slovenských dějin představuje v autorových očích největší hanbu Slovenského státu, kterou nikterak neospravedlňují Tisovy důvěřivé výroky, že v Polsku bude o Židy dobře postaráno. V takzvané židovské otázce selhal především stát, tvrdí Jozef Hajko, neboť pochýbil v základní otázce lidského života. Širší zpeacování této problematiky však teprve čeká na detailní archivní výzkum, zejména tajných vatikánských archivů k pontifikátu Pia XII. (dosud byly zpřístupněny fondy do února 1939), z nichž se snad podaří zjistit, nakolik se v řešení „židovské otázky“ zshodoval Slovenský stát s Vatikánem a jaké postoje Svätý stolec vlastně zaujímal.

Kniha obsahuje anglické resumé, jmenný rejstřík a soupis použité literatury. Kriticky bych autora jen upozornil na nezbytnost pracovat pečlivěji s použitou literaturou a odkazovat vždy důsledně nejen na citovanou knihu, ale též na konkrétní stránku.

Marek Šmíd

HOFMANN, Gunter: *Richard von Weizsäcker: Ein deutsches Leben*. München, C. H. Beck 2010, 295 s.

Autorem dosud předposledního životopisu bývalého prezidenta Spolkové republiky Německo Richarda von Weizsäckera, který vyšel v roce jeho devadesátých narozenin, je dlouholetý hlavní zpravodaj týdeníku *Die Zeit*. Ve svých publikacích se tento zkušený autor zabývá významnými politickými osobnostmi německé historie (mimo jiné

sepsal biografii kancléře Willyho Brandta a nejnověji knihu o jeho vztazích s Helmutem Schmidtem) a nedávnými německými a evropskými dějinami.

Kniha sestává z deseti kapitol, které chronologicky popisují životní cestu a veřejné působení Richarda von Weizsäckera. První kapitola je současně úvodem i seznámením s prameny, z nichž autor čerpal. Druhá kapitola „Staří Švábové, noví Prusové“ přibližuje pozoruhodnou historii a společenské postavení rodiny Weizsäckerových. Autor zde seznamuje s významnými osobnostmi rodu – prapradědečkem, který se účastnil revoluce v roce 1848, či pradědečkem Carlem Heinrichem Weizsäckerem, který jakožto církevní historik přeložil Nový zákon do němčiny. Klíčovou roli v životě bývalého spolkového prezidenta ovšem hrál jeho otec Ernst von Weizsäcker, který působil za druhé světové války jako státní tajemník na ministerstvu zahraničních věcí. Jeho postava prostupuje celou knihou, stejně jako Richardův bratr Carl Friedrich von Weizsäcker, vynikající fyzik a politik.

Do doby druhé světové války zavádí čtenáře třetí kapitola. Richard von Weizsäcker byl nasazen na východní frontě, kde pod dojmem hromadného vyvražďování Židů podle vlastních slov změnil svůj pohled na politiku a vládu Adolfa Hitlera. Mezi lidmi, kteří budoucího spolkového prezidenta tehdy ovlivnili a jimž autor věnuje ve svém líčení místo, byl Axel von dem Bussche, jeho spolubojovník a člen skupiny hraběte Clause von Stauffenberga. Hofmann se nevyhýbá rozjitiřující otázce, do jaké míry byli vojáci či úředníci informováni o protizhidských aktech nacistického Německa. Na rozhovorech mezi Richardem von Weizsäckem a bývalým spolkovým kancléřem Helmutem Schmidtem přitom ukazuje, že byla často předmětem diskusí již za války.

Čtvrtá kapitola se zabývá jednou ze zlomových událostí v životě pozdějšího prezidenta – norimberskými procesy s nacistickými zločinci, kdy na lavici obžalovaných usedl i jeho otec Ernst von Weizsäcker. Jeho obhajoby se zúčastnili i oba synové. Nakonec byl bývalý diplomat v roce 1949 odsou-